

dott rövidítés, mint az *ItK* vagy *It* helyett minden esetben ki kell írni a teljes címet.

A kötet legnagyobb hiányossága a nyugati magyar irodalom elmaradt feldolgoása. Ez hosszadalmas gyűjtőmunkát igényelt volna, de lehetetlen róla lemondani. Remélhetőleg egy újabb, javított és bővített kiadásban már ez

sem fog hiányozni. A bibliográfia így lesz nemcsak hiánypótló, de az olvasók és kutatók haszonnal forgatható segédkönyve is. (*Szerk. Faragó Éva. 1983. [1984.] Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 135 l. 40 Ft*)

Németh S. Katalin

A magyar irodalom román bibliográfiája

Domokos Sámuel alapvető román—magyar irodalmi könyvészetei (*A román irodalom magyar bibliográfiája 1831—1960; 1961—1970*. Bukarest, 1966, Irodalmi Kiadó; 1978, Kriterion) után a Kriterion Kiadó gondozásában, romániai magyar közreműködőkkel végre elkészült a magyar—román irodalmi — nyelvi, népköltészeti, művelődéstörténeti — kapcsolatok bibliográfiájának első kötete is, *Réthy Andor és Váczy Leona* munkája, mely *Magyar irodalom románul 1830—1970* címmel jelent meg.

Köllő (Engel) Károly irodalomtörténésznek, a kötet szakellenőrének adatgazdag és tömör bevezető tanulmánya — *A magyar irodalom román fogadtatásának másfél évszázada* — részben a bibliográfia nyomán, részben saját (a könyvészet időhatárain és forráskörén túlmenő) kutatásai alapján értekezik tárgyáról. Méltatja a már elhunyt Réthy Andor úttörő könyvészeti érdemeit, s feltárja e kötet megszületésének körülményeit.

Váczy Leona (Réthy Andor munkájának méltó örököse, végső megszerkesztője) *Eligazítójából* minden lényeges gyűjtőköri és módszertani kérdéssel megismerkedhetünk. (A magyar irodalom és román fogadtatásának politikai földrajzi határait azonban jó lett volna pontosabban meghatározni.) *A forrásmunkák jegyzéke* a romániai (erdélyi) és magyarországi nemzeti (hungarika) bibliográfiákat, illetve folklorisztikai és irodalomtudományi szakkbibiográfiákat, repertóriumokat, életrajzi és irodalmi lexikonokat, kézikönyveket sorolja fel — erős válogatással. Kár, hogy a hosszú átfu-

tási idő miatt az utóbbi 2—3 év irodalomtörténeti kézikönyveit már nem vehette figyelembe. Még inkább sajnálatos, hogy az *átnézett román folyóiratok jegyzéke* (egyben rövidítésjegyzéke), amely az előszó szerint 240 tételes volt, *sehol sem található*. Egy megközelítőleg 500 periodikumot felsoroló külön *folyóirat-mutató* tájékoztat ugyan a feldolgozott folyóiratokról, közöttük azonban szerepelnek a tanulmányokban tárgyalt periodikumok leírásai is.

A bibliográfia *tematikai-műfaji határai* igen tágak, sokrétűek. A szakirodalom aránya meghaladja a Domokos-féle bibliográfiáékét. Tehát korántsem pusztán műfordítás-bibliográfia ez, mint a címből ítélve gondolhatnánk! Az első fő tematikai egység itt is a *Népköltészet*; a második a *Nyelvészet*, amely Domokosnál nem szerepelt fő fejezetként; a harmadik a szorosabb értelemben vett magyarországi *Magyar irodalom*; a negyedik fő fejezet a *Romániai magyar irodalom*. Az utóbbi két fő irodalmi fejezethez külön-külön csatlakoznak az *Írók* című, kiemelt személyi bibliográfiai részek, amelyek több mint kétharmadát teszik ki a terjedelemben 559 magyarországi, illetve 357 romániai magyar szerző fordításban megjelent műveinek és a róluk szóló irodalomnak a bemutatásával. Az „írók” fogalma igen tág: a szépirokon kívül irodalomtörténészek, kritikusok, néprajzosok, nyelvészek, művészek (például filmrendezők) is kereshetők a szerzők között.

Az írókról és műveikről a következő műfaji tagolásban kapunk képet: a) *önálló kötetek*, ismertetésekkel együtt, b) *gyűjtemények*, amelyekben a szerző is szerepel, utalószzerű leírás-

sal (mindkettő időrendben); c) az írók *munkássága a folyóiratokban* és egyéb periodikus kiadványokban, *költészet, dráma, próza* bontásban, a magyar címek betűrendjében (ezen belül a műfordítások időrendjében); d) az író *publicisztikai munkássága* (ugyancsak a magyar címek betűrendjében); e) az *íróról* megjelent önálló művek, majd tanulmányok, cikkek, legvégül pedig a róla írt versek (valamennyi ismét a művek időrendjében). Külön vizsgálatot érdemlő izgalmas kérdés íróink „fordítottóságának”, kritikai és egyéb fogadtatásának mértéke, módja. (Kiktől mit fordítottak, illetve kit és mit nem „fogadtak be”?) Itt épp csak felsorolhatjuk a legtöbb irodalmi adattal szereplő írókat. A magyarországiak közül *Ady Endre* (1374), *Petőfi Sándor* (1328), *József Attila* (511), *Arany János* (276) a sorrend, a romániai magyarok közül pedig *Horváth Imre* (526), *Szemlér Ferenc* (404), *Sütő András* és *Asztalos István* (217) áll az élen. A legelső irodalmi adat *Kőrösi Csoma Sándor* tibeti útjának román visszhangja (1830).

például némelyik gyűjteményes kötet mindkét, sőt az összes (egyetemes) magyar irodalomból válogatott, a politikai határoktól függetlenül. A két személyi részben pedig azért akadnak besorolási nehézségek, vitatható megoldások, mert egyes írók életük során változtatták működésük színterét, vagy a határok „léptek át” rajtuk. A romániai magyar irodalomhoz azok kerültek — a vitathatók közül —, akiknek írói életpályája Romániában kezdődött (például Áprily Lajos, Tamási Áron). Ha azonban egész életútjuk és tevékenységük a történelmi Magyarországhoz kötődött, akkor a magyarországi magyar irodalomnál találhatók, mint például a tipikusan erdélyi Orbán Balázs. (De akad itt néhány jugoszláviai, kárpátaljai, sőt emigráns nyugati magyar író is, akiknek tudatos felvételéről nem árulkodik az előszó.) Az előbbi gyakorlatnak ellentmondó megoldás a szakrendi fejezetekben a Magyarországon (Erdélyben) keletkezett néhány egyesületnek „romániai magyar”-rá minősítése. „Közös” folyóirataink (például az Erdélyi Múzeum) mindkét irodalmi részben megtalálhatók. (A magyarországiak közé egy-két jugoszláviai, csehszlovákiai magyar periodikum is került.) A változó politikai határok miatti besorolási nehézségek, ismétlések csökkentésének vagy kiküszöbölésének lehetséges módszerei: a) az „*erdélyi magyar irodalom*” kategóriájának beiktatása (bár tudjuk, ez a megoldás a transzilvánizmus mindkét oldali vádját válthatná ki, s tartalmilag-topográfiai is leszűkítené a fokozatosan „romániai magyarrá” tágult irodalmat); b) az *egyetemes magyar irodalom* kategóriájának célszerű rendezőelvkénti alkalmazása, mivel ez esetben az

egy írók életrajzi adataiból és a művek anno-
tációiból kiderülne a mindenkori történelmi
helyzetnek megfelelő hovatartozóság.

A *bibliográfiai leírások* s egyben az egész
bibliográfia legnagyobb módszertani erénye a
teljes és következetes *kétnyelvűség*, az oda-
vissza történő *címfordítások* alkalmazása, illet-
ve a népköltészeti alkotások és a szépirodalmi
művek *eredeti címének* megkeresése, közlése.
A leírások általában a kívánatos részletességű-
ek, az álneveket és névjeleket lehetőleg felold-
ják. (Az összes névjelfeloldást a névmutató
összesíti.) Sok címhez rövid annotációk is tar-
toznak. Csillag jelzi a kézbe nem került műve-
ket, amelyek zöme önálló kötet. Említettük,
hogy a bibliográfia a cikkek leírásában a hírlap-
poknak csak a sorszámát adja meg (időpont
helyett), az oldalszám közlése nélkül. Az *Írók*
című fejezetek sajnálatos szépséghibája számos
író életrajzi dátumainak hiánya, noha ezek
részben pótolhatók lettek volna az újabb ma-
gyar irodalmi kézikönyvekből, az Országos

Széchenyi Könyvtár katalógusaiból és hunga-
rika életrajzi kartotékjaiból, ha a szerkesztő
hozzájuk fér.

A *névmutató* a szerzők, a fordítók neve mel-
lett a tárgyalt személyekét is tartalmazza; a
már említett *folyóirat-mutató* mintegy 500 fel-
dolgozott és tárgyalt periodikumra utal. Hasz-
nos lett volna még kiegészítőleg a *népköltészeti*
alkotások magyar címeinek mutatója is, mivel e
művek leírásai időrendben és a román fordítá-
sok címe szerint található meg a kötetben.

A folyóiratjegyzék hiányával, a szerkezet és
a bibliográfiai leírások néhány megoldásával
kapcsolatos kritikai észrevételeink, javaslatai-
nk fenntartása mellett összegezőként megál-
lapítható, hogy a kötet összeállítói kiváló szin-
tetizáló-rendszerező munkát végeztek, s ezál-
tal nagymértékben hozzájárultak a magyar—
román irodalmi és kulturális kapcsolatok ápo-
lásához is. (*Bukarest, 1983, Kritérium. 1063 l.*)

Kertész Gyula

Lapozgató

A **Somogy megye múltjából** címmel a
Somogy megyei Levéltár *Levéltári évkönyv*
elnevezésű sorozatában megjelent 14. kötet
— előzményeihez hasonlóan — helyi és orszá-
gos vonatkozású tanulmányokat egyaránt kö-
zöl. Így folytatja forrásközléseit (A Somogy
megyei Levéltár Mohács előtti oklevelei; A so-
mogyi konvent II. Ulászló-kori oklevelei az
Országos Levéltárban; Somogy megye az első
katonai felvétel — 1782–1785 — idején), és
történeti, munkásmozgalom-történeti, gazda-
ságtörténeti, valamint mai tárgyú írásokat is
publikál a megyéről (Somogy közlekedési há-
lózatainak kialakulása; A megye gyárparának
helyzete a második világháború után és az azt
követő években; Dél-Dunántúl cukorrépa-
termesztése és a Kaposvári Cukorgyár 1944-
től 1948-ig; A kaposvári kommunisták pere
1933-ban; Somogy népessége és településhá-
lózata 1960 és 1980 között). A megye és az
ország történetét egyformán érinti a Somssich
Pálról, a kiegyezés utáni osztrák—magyar kö-
zös ügyek meg tárgyalására hivatott parlamenti

delegációk egyikének, a magyarnak első elnö-
kéről szóló tanulmány; országos érdekű vi-
szont a Bajcsy-Zsilinszky Endre által az 1941.
február 4-i parlamenti ülésre tervezett, de vé-
gül is el nem hangzott beszéd szövegközlése
— a felszólalást a német—olasz—japán há-
romhatalmi egyezményhez való magyar csatla-
kozás elleni tiltakozásnak szánta Bajcsy-
Zsilinszky. — A kötet könyvtártörténeti fon-
tosságú tanulmányát *Kanyar József* levéltár-
igazgató, az évkönyv szerkesztője írta *Somogy*
vármegye könyvtárának története 1816—1950
címmel a Berzsényi által is gyakran látogatott
értékes közgyűjtemény hányatott sorsáról,
amelyet az igen tiszteletreméltó helyi erőfeszíté-
sek sem tudtak 134 évig jobbra fordítani.
Ehhez az kellett, hogy létrejöjjön egy állami
szervezet, amely felülről lefelé alakította ki a
könyvtárak kisebb-nagyobb egységeit magába
foglaló rendszerét, az ún. hálózatot, ám eleinte
nem sok ügyet vetett az előzményekre, nem
integrált magába hagyományokat, múltbeli ér-
teket sem. (1983. 421 l. 98 Ft)